

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ**Богдан Головаш,**

канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування, доцент,

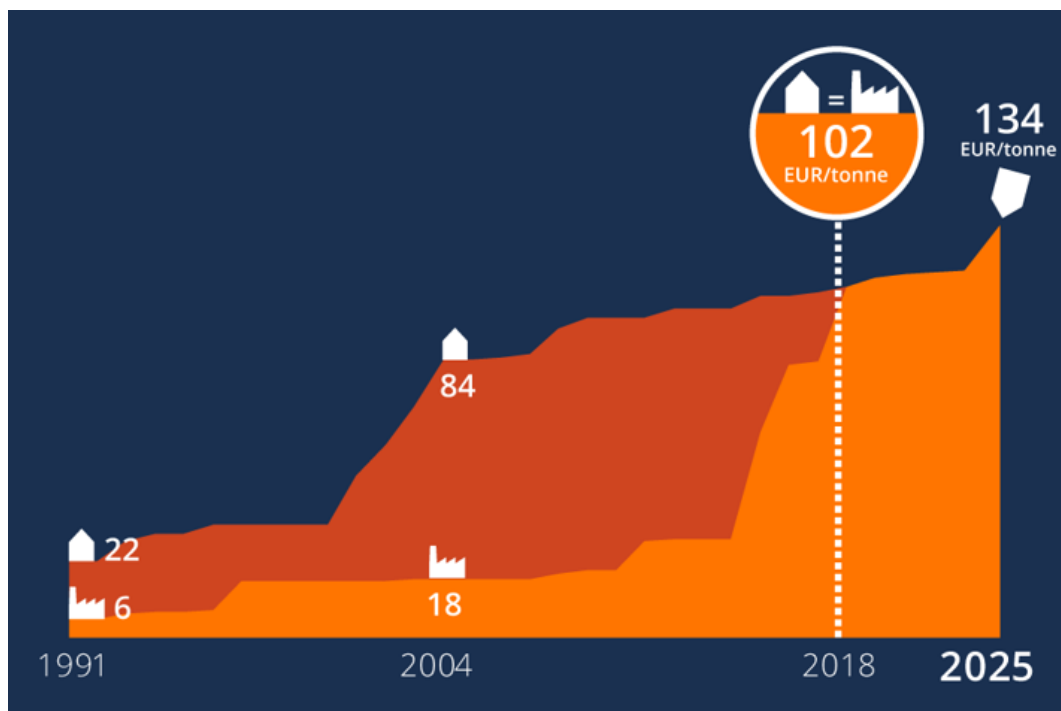
Василь Карпенко,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

Екологічне оподаткування – це інструмент державної політики, який дозволяє зменшити негативний вплив на довкілля шляхом фінансового стимулювання екологічно відповідальної поведінки. Воно ґрунтується на принципі «забруднювач платить», коли підприємства та особи, що забруднюють навколишнє середовище, повинні компенсувати завдану шкоду.

Цей підхід широко застосовується у країнах з розвинутою економікою та є одним з ключових елементів зеленої трансформації економіки. Зокрема, екологічні податки сприяють скороченню викидів парникових газів, зменшенню енергоспоживання та розвитку сталих технологій (рис. 1).

Рис. 1. Ставки податку на викиди вуглецю у Швеції*Джерело: [1]*

ЄС є лідером у впровадженні екологічного оподаткування. Станом на 2025 рік, Швеція має один із найвищих у світі податків на викиди CO₂, що становить 1 510 шведських крон (приблизно 134 євро) за тону викидів. Цей податок, запроваджений у 1991 році, поступово підвищувався, сприяючи

значному зниженню викидів парникових газів та стимулюючи перехід до відновлюваних джерел енергії. [1].

Німеччин в 2023 році ухвалила «Закон про зростання можливостей» (Growth Opportunities Act), спрямований на стимулювання інвестицій у захист клімату та модернізацію економіки. Однак деякі ключові податкові стимули для інвестицій у кліматичний захист були вилучені з остаточної версії закону [2]. Після протестів «жовтих жилетів» у Франції 2018 року, спричинених підвищенням податку на паливо, французький уряд переглянув свою політику екологічного оподаткування. Станом на 2024 рік, громадська підтримка податку на вуглець залишається низькою через побоювання щодо його економічного впливу на домогосподарства з низькими доходами. У червні 2024 року Данія стала першою країною, яка запровадила податок на викиди парникових газів у сільському господарстві. З 2030 року фермери сплачуватимуть 120 данських крон (приблизно 16 євро) за тону CO₂, з поступовим підвищенням до 300 крон (40 євро) до 2035 року [3].

Досвід США, а саме в штаті Каліфорнія, там зараз діє програма торгівлі квотами на викиди (Cap-and-Trade), запроваджена у 2013 році, продовжує розвиватися. У 2023 році було розпочато перегляд програми з метою її оновлення та адаптації до нових кліматичних цілей штату. Китай продовжує реформувати свою систему екологічного оподаткування [4]. У 2018 році було запроваджено Закон про податок на охорону навколишнього середовища, який замінив попередню систему зборів. Цей податок спрямований на зменшення забруднення та стимулювання екологічно чистих технологій [5].

Екологічні податки виявилися ефективними у зменшенні викидів, стимулюванні енергоефективності та інновацій. За даними OECD, податки на паливо та викиди CO₂ здатні скоротити викиди на 10–20% за 10 років за умови правильної структури податкової системи. У Швеції, наприклад, завдяки високому податку на CO₂, викиди зменшились майже на 27% у період з 1990 по 2018 рік, незважаючи на зростання економіки. Також екоподатки можуть наповнювати бюджети – у деяких країнах (наприклад, у Словенії та Італії) доходи від них становлять до 3% ВВП. [6]

Разом з цим існують певні труднощі при впровадженні екологічного оподаткування, наприклад:

- *соціальна нерівність*: низькі доходи населення важче переносять екологічні податки, особливо на енергоносії;
- *політичний спротив*: як показав приклад Франції, недостатня комунікація і відсутність компенсацій може викликати масові протести;
- *конкурентоспроможність*: побоювання щодо втрати позицій на міжнародних ринках через зростання витрат бізнесу;
- *інституційна спроможність*: складнощі адміністрування та моніторингу у країнах з обмеженим ресурсом.

Україні доцільно враховувати досвід країн ЄС і Скандинавії при розбудові системи екологічного оподаткування:

- запровадити прогресивний податок на викиди CO₂ з поступовим зростанням ставок;
- спрямовувати доходи від екоподатків на фінансування енергоефективності, модернізацію інфраструктури та соціальні компенсації;
- забезпечити прозорість і підзвітність використання екологічних надходжень;
- проводити активну інформаційну кампанію серед населення та бізнесу.

Досвід провідних країн світу свідчить, що екологічне оподаткування є ефективним інструментом сталого розвитку, який поєднує економічні стимули з охороною довкілля. Моделі, впроваджені у Швеції, Данії, Німеччині, США та Китаї, демонструють, що за умов продуманої податкової політики можливо досягти значного скорочення шкідливих викидів, стимулювати інновації та забезпечити стабільні надходження до бюджету.

Водночас міжнародна практика показує важливість соціальної справедливості, прозорості механізмів та поетапного впровадження змін, щоб уникнути опору суспільства. Для України цей досвід є цінним джерелом ідей для побудови дієвої системи екологічного оподаткування, яка не лише відповідатиме європейським стандартам, але й сприятиме екологічній безпеці, модернізації економіки та наближенню до цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Sweden's carbon tax URL: https://www.government.se/government-policy/taxes-and-tariffs/swedens-carbon-tax/?utm_source=chatgpt.com
2. The German Growth Opportunities Act: A Deep Dive into Corporate Tax Reform URL: https://tpa-global.com/2023/09/15/the-german-growth-opportunities-act-a-deep-dive-into-corporate-tax-reform/?utm_source=chatgpt.com
3. Denmark: CO₂ tax for agriculture URL: https://www.eurotopics.net/en/329707/denmark-co2-tax-for-agriculture?utm_source=chatgpt.com
4. California Carbon Market Slides as Cap-and-Trade Uncertainty Persists URL: <https://www.opisnet.com/blog/california-carbon-market-cap-and-trade/>
5. Global Water Forum URL: <https://www.globalwaterforum.org/2025/03/13/china-expands-pilot-water-resource-fees-into-a-tax-reform/>
6. Eurostat (2021). Environmental tax statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_tax_statistics.